

ще до того моменту, коли сторона обвинувачення дізналася про можливе вчинення злочину обвинуваченим й слідчі судді не надавали дозволу на проведення негласних заходів для встановлення обставин кримінального правопорушення досудове розслідування якого НАБУ розпочало лише 17.08.2017 року);

2) факт проведення НСРД відносно обвинувачення до внесення відомостей за повторним епізодом до ЄРДР з урахуванням інших обставин у їх сукупності свідчить про наявність провокації з боку правоохоронців та їх «таємних агентів» щодо обвинуваченого, тому всі зібрані стороною обвинувачення фактичні дані як докази з 27.06.2017 року є недопустимими.

Викладене дає підстави стверджувати, що стимулювання судами активного застосування концепції «неістотного» порушення вимог кримінального процесуального закону під час судового розгляду кримінальних проваджень має наслідком системне ігнорування стороною обвинувачення дотримання приписів чинного КПК України, що в подальшому тягне за собою допущення вже таких порушень вимог КПК України, які актуальна судова практика визначає як «істотні», внаслідок чого фактичні дані як докази визнаються недопустимими.

Література:

1. Вирок Вищого антикорупційного суду від 17.08.2022 року по справі №626/1948/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105766132>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-292-3-68>

ПРОЦЕСУАЛЬНІ ДІЇ СУДУ (КРИМІНАЛІСТИЧНИЙ АСПЕКТ)

Мирошніченко Ю. М.

кандидат юридичних наук,

голова Іллічівського районного суду м. Маріуполя Донецької області

м. Мукачєво, Україна

Провадження, процес немислимі без діяльності та поза діяльністю, спрямованою на досягнення певних результатів [1]. Процесуальна діяльність судді у кримінальному провадженні включає кілька аспектів, найважливішим з яких є пізнавальний. З цього погляду вся його

діяльність спрямована на набуття знання про дійсні обставини досліджуваної події й ухвалення на його основі законного, обґрунтованого та справедливого рішення у справі.

В юридичній літературі спостерігається деяка плутанина щодо змісту та обсягу поняття судової дії. Можливо, тому й законодавець уникає використання відповідного терміну, незважаючи на те, що він міцно закріпився в науковому та практичному обігу. А втім однозначне визначення цього, як і будь-якого іншого наукового терміну, є важливим теоретичним завданням, розв'язання якого дає досліднику розуміння того, з яким саме об'єктом він має справу в тому чи іншому випадку.

Відмова законодавця від використання терміну «судова дія» та легального визначення позначеного ним поняття призводить до затажних теоретичних дискусій з цього питання та певною мірою дезорієнтує практику. Деякі науковці взагалі уникають використання категорії «судові дії», вказуючи на те, що суд, як і органи досудового розслідування, проводить слідчі дії або «судові дії слідчого характеру». Окремі фахівці, говорячи про пізнавальні прийоми, що проводяться судом, використовують складніші конструкції: «слідчі дії в судовому провадженні», «слідчі дії, які проводяться судом на стадії судового розгляду» [2].

Зазвичай, до судових дій слідчого характеру відносять допит, пред'явлення для впізнання, огляд певного місця, речей і документів, визнаних речовими доказами, проведення експертизи, методи яких мають багато спільного з однойменними слідчими діями. Відтак не цілком переконливим уявляється судження І. І. Шепітько, яка категорично відкидає термін «судові дії слідчого характеру» на тій лише підставі, що дії суду нічого спільного з діяльністю слідчого не мають [3, с. 22].

На наш погляд, оцінюючи наукову обґрунтованість цього терміну необхідно акцентувати не на суб'єкті проведення, але виходити з дослідницької сутності відповідних дій слідчого й суду, співставності їх правової регламентації. Тож ключовим словом, що найточніше передає зміст поняття «судова дія слідчого характеру» є не «слідчий», а «слідство», або дослідження.

Дискусійним залишається питання віднесення до категорії судових дій оголошення протоколів слідчих (розшукових) дій та інших долучених до матеріалів кримінального провадження документів, дослідження звуко- та відеозаписів, які справді дещо відрізняються від допиту, огляду та інших судових дій ступенем безпосередності дослідження доказів. І цей аргумент, безсумнівно, справедливий, проте його не можна розцінювати як фактор, що виключає віднесення

значених процесуальних прийомів до судових дій [2]. Зважаючи на те, що зазначений спосіб отримання доказової інформації близький за методом дослідження її джерел до огляду документів, вважаємо виправданим його віднесення до групи судових дій слідчого характеру.

Однак лише суто дослідницькими діями склад системи судових дій не вичерпується. Зазвичай сторони оперують в суді доказами, зібраними під час досудового розслідування. Проте в судовому засіданні можливі ситуації, що вимагають отримання додаткових відомостей, необхідних для встановлення обставин, які мають важливе значення для кримінального провадження або для перевірки наявних даних.

Для цього суд має право розглянути клопотання та ухвалити рішення про застосування заходів забезпечення кримінального провадження, зокрема дозволити сторонам тимчасовий доступ до речей та документів. До того ж суд за клопотанням сторін на підставі та в порядку, передбачених законом (ст. 333 КПК України), може доручити органу досудового розслідування проведення слідчих дій (наприклад, слідчого експерименту, ексгумації та огляду трупа). Ці дії не пов'язані з процесом безпосереднього дослідження, але спрямовані на отримання необхідних для цього об'єктів.

Деякі з дій цієї групи не мають детальної процесуальної регламентації. Однак це не змінює їх цільової спрямованості та швидше говорить про неповноту законодавчого регулювання окремих дій слідчого та суду щодо збирання (одержання) доказів. Йдеться про розгляд судом клопотань учасників судового провадження про витребування певних речей чи документів (п. 4 ч. 2 ст. 315 КПК України).

Переконані, що суд з метою реалізації своєї процесуальної функції – ухвалення законного й обґрунтованого рішення у справі, діючи в межах судового розгляду, має право і з власної ініціативи витребувати від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, службових і фізичних осіб речі, документи, відомості, необхідні для перевірки достовірності та допустимості наявних доказів. Підстави та допустимість доказової активності суду в таких випадках докладно обґрунтовано нами в одній з попередніх праць [4, с. 119–167].

Отже, всі судові дії мають спільні риси, але й властиві кожній з них особливості, відрізняються характером розв'язуваних завдань, порядком проведення, своєрідністю використовуваних при цьому прийомів. В основі розмежування судових дій за підвидами лежать розбіжності у ступені пізнавальної виразності, особливостях процесуальної регламентації та пов'язаних з цим методах проведення.

Більшість з них можна кваліфікувати як власне пізнавальні або суто дослідницькі – це судові дії слідчого характеру, вони спрямовані лише на дослідження доказів.

Решта судових дій не має вираженого дослідницького характеру, їх завдання – отримання додаткових джерел фактичних даних щодо предмета судового дослідження чи об'єктів, які підлягають дослідженню. І все-таки вони є першим кроком на шляху до пізнання досліджуваної події, що дозволяє говорити про пізнавальну спрямованість таких дій і на цій підставі зарахувати їх до групи судових дій, об'єднаних спільною метою – отримання відомостей про обставини, що підлягають доказуванню. У своїй сукупності вони утворюють цілісну систему, елементи якої об'єднані метою встановлення істини у справі – тим, заради чого, власне, й здійснюється пізнавальна діяльність суду.

На підставі наведеного вважаємо головною ознакою, що відрізняє судову дію від інших процесуальних дій суду, є її пізнавальна спрямованість. Саме цей аспект найбільш виразно віддзеркалює сутність судових дій. Кожна з них направлена на отримання відомостей про обставини, що підлягають доказуванню, а в своїй сукупності вони мають за мету встановлення істини у справі шляхом дослідження й перевірки наявних та отримання додаткових доказів. До інших сутнісних ознак слідчої дії слід віднести законодавчу регламентованість та колективний характер процесу дослідження.

Таким чином, процесуальна діяльність суду в кримінальному провадженні складається з системи судових, організаційно-забезпечувальних, а також інших процесуальних дій суду, пов'язаних з рухом справи й процедурою судового розгляду [5]. Відповідно до цього її елементами є:

1) судові дії:

– судові дії слідчого характеру – допит, пред'явлення для впізнання, огляд місця та речових доказів, освідування, призначення експертизи, дослідження протоколів слідчих (розшукових) дій та інших документів, звуко- і відеозаписів;

– інші судові дії пізнавальної спрямованості – отримання зразків для експертного дослідження, витребування речей і документів судом, надання сторонам тимчасового доступу до речей і документів, доручення органу досудового розслідування про проведення окремих слідчих (розшукових) дій;

2) організаційно-забезпечувальні дії суду:

– підготовчі дії – визначення дати та місця проведення судового розгляду, складу учасників судового розгляду, розгляд клопотань учасників судового провадження, розгляду скарг на рішення, дії чи

бездіяльність слідчого, дізнавача або прокурора про відмову у визнанні потерпілим та щодо застосування ними заходів безпеки, вчинення інших дій, необхідних для підготовки до судового розгляду;

– забезпечувальні дії – судові виклики, приводи, грошові стягнення, запобіжні та інші обмежувальні заходи;

3) інші процесуальні дії суду:

– пов'язані з рухом справи – відкладення судового розгляду та призупинення судового провадження, об'єднання та роз'єднання кримінальних справ, спрямування справи за підсудністю;

– передбачені процедурою судового розгляду – оголошення складу суду, роз'яснення права відводу, встановлення особи обвинуваченого та роз'яснення йому суті обвинувачення, розгляд клопотань учасників судового провадження та ін.

Література:

1. Якимович Ю. К. Особенности уголовно-процессуальной деятельности. *Закон и право*. 2015. № 7. С. 106–110.

2. Россинский С. Б. Судебные действия как средства познания обстоятельств уголовного дела. *Российский судья*. 2014. № 12. С. 28–32.

3. Шепітько І. І. Судовий розгляд (судове слідство) в системі судового провадження у першій інстанції : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2018. 269 с.

4. Мирошниченко Ю. М. Процесуальні та філософсько-правові проблеми здійснення правосуддя в кримінальному провадженні : монографія. Харків : Панов, 2017. 200 с.

5. Мирошниченко Ю. М. Поняття та види процесуальних дій суду в кримінальному провадженні. *Law. State. Technology*. 2022. Вип. 1. С. 130–135. DOI: <https://doi.org/10.32782/lst/2022-1-20>